

‘Muziek doet je groeien als mens’

Vooraanstaande Bachkenners prijzen zijn uitvoeringen van de Matthäus Passion en het Weihnachtsoratorium. Dirigent Bernhard Touwen had nooit gedacht aan een carrière in de muziek.

JAN PEETERS

Foto: Jan Peeters - KNI

We hebben nog maar net kennisgemaakt of het gesprek gaat al over de bezuinigingen op cultuur. Bernhard Touwen (44), pianist en muziekdocent, kan er niet over uit. Hij spreekt over “uitholling van de samenleving” en het domino-effect van de bezuinigingen die ook op provinciaal en gemeentelijk niveau een vervolg zullen krijgen. “Hoe kun je cultuur nou ‘linkse hobby’ noemen? Wat is er nou links of rechts aan een schilderij of aan muziek?”

Leren luisteren

Het is behaaglijk warm aan de grote tafel in het nieuwe onderkomen van het gezin Touwen. Een kinderstoel en een speelgoedgarage en blokken markeren de aanwezigheid van de twee jongste telgen van het muzikale echtpaar. Hun Finse moeder studeert op haar contrabas in de aparte muziekstudio waar de laatste hand aan wordt gelegd. Dat hij van de muziek zijn beroep zou maken had Bernhard Touwen nooit gedacht. “Ik was een jaar of acht toen ik met piano spelen begon. Mijn moeder zei later wel eens dat ik er verder in moest gaan. Maar de hele dag piano spelen trok mij niet bijzonder aan.”

Totdat een vriend Bernhard vroeg hem op piano te begeleiden in het kader van diens conservatoriumopleiding. “Dat leek mij toen ook wel wat. Na een afgebroken studie sociale geografie stond ik namelijk dagelijks eieren in te pakken. Dat was het nou ook niet helemaal...”

Hij ontdekte dat een conservatoriumstudie heel wat meer is dan ‘de hele dag piano spelen’. Naast praktische vorming krijgen de studenten veel muziektheoretische vakken en muziekgeschiedenis om te leren luisteren en te herkennen. Zo moeten ze ook stukken bijvoorbeeld ‘à la Bach’ kunnen schrijven. En: “Hoe komt het dat de kwartnoten bij Beethoven anders klinken dan bij Mozart?”

“Ik heb nooit kunnen vermoeden dat klassieke muziek zo geweldig is. Ongelofelijk. Dat is ook wat je door wilt geven als docent.”

Andere dimensie

Op de vraag wat dat dan precies is, antwoordt Touwen: “Het gaat

om heel de mens. De muzikant wordt aangesproken op alles. Op z’n lichaam, dat zijn eerste instrument is, op adem, op balans tussen lichaam en geest. Op je ratio: je moet een complexe abstracte materie kunnen doorgronden. Er is een direct verband met het onderbewuste, het emotionele en ook het mystieke, het magische of religieuze. Dat wordt steeds aangeraakt, daar wordt een appèl op gedaan. Als je je daarvoor afsluit, loop je als muzikant mijns inziens vroeg of laat vast. Zo’n conservatoriumstudie is een enorme leerschool als mens. Muziek is dan het instrument om als mens te groeien. Je kunt volgens mij geen groot musicus zijn als je niet nadenkt over de grote vragen.”

Tijdsbeleving

“Als je op het podium samen met professionele collega’s bezig bent, ontstaat er een aparte vorm van tijdsbeleving. Je kent dat wel als je op een trein wacht of omgekeerd als het heel gezellig is. Muzikanten weten dat tijd in zekere zin niet bestaat, flexibel is. Je speelt als het ware met tijd en probeert elkaar te ontmoeten in een andere tijdsbeleving dan in die chronologische tijd. Bij een uitvoering probeer je het publiek als het ware mee te nemen naar een andere tijdsbeleving, naar een andere dimensie waarin je alleen nog maar het muzikale verhaal meevolgt. Dat kan actief en passief. Goede stukken kenmerken zich doordat iedereen er wel iets mee kan.”

“Als dirigent en docent is het de kunst de essentie van een parti-

tuur over te brengen en daarin leiding te geven. Je probeert mensen in een bepaalde richting te krijgen. Het is heel belangrijk dat zij zelf overtuigd raken dat die keuze goed is. Want dat heeft consequenties voor hoe je zingt of speelt. Dat ze er zelf in gaan geloven.

Ik ben geen autoritaire dirigent die alleen maar zegt ‘ik wil het

‘Als dirigent ben je uitvoerend musicus, docent en coach tegelijk’

zus of zo’. Dat werkt bij mij niet. De musici moeten het doen. Dat is een heel boeiend proces. Je krijgt voortdurend een spiegel voorgehouden. Ik kan mij geen beroep voorstellen waarbij je meer gespiegeld wordt dan als dirigent. Je bent uitvoerend musicus, docent en coach tegelijk. Wat je doet, krijg je onmiddellijk terug.

Het is een enorme leerschool in zorgvuldig communiceren. Nu begrijp ik dat je pas op latere leeftijd een goede dirigent kunt zijn, enkele uitzonderingen daargelaten. Ik ben nog relatief jong. Echt grote dirigenten, Simon Rattle of Daniel Barenboim, absolute topers, zie je ieder jaar veranderen. Rattle dirigeerde vijf jaar geleden ook anders dan nu.”

‘Muziek raakt altijd’

“Muziek is een onlosmakelijk deel van het mens zijn. Iedere

cultuur kent muziek. Dat heeft niks met hobby te maken. Het is kennelijk voor de mens noodzakelijk zich muzikaal te uiten. Taal is daar eigenlijk een afgevlakte vorm van. Muziek is vanaf het ontstaan van de mens in constante evolutie. Muziek raakt altijd. Het is niet voor niks dat iedereen muziek beluistert.”

Volgens Touwen is ambachtelijke muziekkennis nodig zodat er überhaupt nog muziek gemaakt kan worden. “Bijna alle muzikanten van de grote popbands waren muzikaal geschoold. Dat waren geen mensen die maar wat met een gitaar en drumstel aan het knoeien waren. De Beatles, bijvoorbeeld, waren geniaal. En al die stromingen komen op een of andere manier voort uit de klassieke muziek. En kennis daarvan is onmisbaar. Ik vind het een beetje zielig dat mensen zich dat niet realiseren. Die misen echt wat.”

Geen applaus

Hoewel hij veel religieuze werken uitvoert, zegt Bernhard Touwen er geen specifieke voorkeur voor te hebben, “hoewel het religieuze aspect het wel heel interessant maakt”. “Religie is iets heel persoonlijks. Zelf ben ik religieus, maar absoluut niet kerkelijk gebonden. Daar ben ik te eigenwijs voor. Zowel muziek als religie doet een beroep op je verbeeldingskracht en ook op jezelf openstellen voor iets waar je feitelijk niets van begrijpt. Dat ontastbare geeft dat die muziek een andersoortig beroep op je doet. Die laag probeer ik ook te zoeken in niet-religieuze stuk-

ken. Dat voorkomt ook dat je in muzikale platitudes vervalt. Bij de Matthäus Passion heb je dat stuk met *sind Blitze, sind Donner*. Die klankexplosies zijn natuurlijk heel spectaculair, maar het moet wel deel uitmaken van het verhaal, zodat het een grotere rol krijgt dan dat het alleen onweert en bliksemt. Daar maak je dan bewust keuzes voor.”

Geen applaus

Een opvallende keuze van Touwen is het uitdrukkelijke verzoek aan het publiek bij de Matthäus Passion bij het opkomen en weggaan van orkest, koor en solisten niet te applaudisseren. “Het is moeilijk voor het publiek, maar de meeste muzikanten zijn sowieso blij met iedere seconde dat het applaus op zich laat wachten. Een stuk begint vanuit stilte en eindigt in stilte. Daarna is applaus natuurlijk prima, maar dat is niet het belangrijkste. Die traditie van de Matthäus is zo gegroeid. De stemming van dat werk is zo dat je niet in een ovationeel applaus wilt eindigen. Het is voor orkest en koor heel indrukwekkend dat iedereen blijft staan tot ze van het podium weg zijn. Dat zegt veel meer dan applaus. Ook stilte heeft een klank. Die zegt vaak veel meer dan applaus.”

Op 11 december om 19.30 uur het Weihnachtsoratorium onder de leiding van Bernhard Touwen in de Grote Kerk van Heusden.

Info: www.markant-vocaal.nl

Op 12 december om 14.30 uur in de Larense Sint-Jansbasiliek. Kaarten zijn te bestellen via www.larenklassiek.nl.